

Půjčovat knihy už nestačí

Internet se stal jednou nekonečnou knihovnou on-line.

Stará kamenná instituce hledá nový smysl a bojuje o dětského čtenáře.

Dvanáctiletá Zuzana a její kamarádka Karolína vědí, jak strávit příjemné odpoledne po škole. Dvakrát do týdne se vypraví do Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně, kde se válejí na polštářích v dětské čítárně a čtou si časopisy pro dívky. A když je to přestane bavit, chvíli si hrají s křečkem nebo si jen tak povídají. Po dvou hodinách jdou domů. Možnosti dětí v knihovně popsal japonský spisovatel Haruki Murakami v románu *Kafka na pobřeží*: „Takové děcko, kterému se nechce domů, má dost zúžený výběr, co se týká toho, kam jít. Do kavárny nemůže a do kina taky ne. Zbývá mu jen ta knihovna. Za vstup se neplatí a samotné dítě tam nikomu nevdává. Můžete se tam posadit na židli a číst, co se vám zlíbí...“ Zatímco hrdina Murakamiho románu Kafka Tamura „drtil“ jednu klasiku za druhou, Zuzanu a Karolínu bezvýhradně zajímají *Bravo* a *Top dívka*, povrchní bulvár pro teenagery. Na otázku, kolik knížek za měsíc přečtou, odpovídají rychle a stručně: „Jednu. Do školy.“ Přesto jsou ve vsetínské knihovně rádi, že vůbec přišly. Alespoň zůstává šance, že jednou nenechají bez povšimnutí regály plné knih a začnou víc číst.

Znamení doby

Vítejte v novém, postliterárním světě, ve kterém se už moc nečte. Knize konkurují internet, počítačové hry, DVD, TV, MP3. Nabídka zábavy a zabíjení volného času je obrovská. „Ústup od čtení je jednoznačný, ale uplynula krátká doba, aby se daly vyhodnotit důsledky. Vidíme však znamení doby,“ říká knihovnice Helena Gajdušková. Její odhad začínají potvrzovat, byť zatím nevýrazně, statistická data. V letech 1992 až 2001 pak vlivem nástupu komerční televize skoro vyhynula kategorie takzvaných intenzivních čtenářů. V roce 1992 téměř pětina lidí v každé věkové kategorii přečetla čtyři a více knih za měsíc, o deset let později je jich v populaci jen 0 až 2 procenta. Mezi roky 2002 a 2006 se u nás snížil počet registrovaných čtenářů o necelá 4%, půjčili si o 3% méně knih.

Přitom nikdy v historii nenabízely české knihovny tak kvalitní služby. Za poslední desetiletí byly postaveny nebo rekonstruovány desítky knihoven a vedle půjčování knih dnes nabízejí mnoho dalších služeb – přístup k internetu, databázím, různá školení, poradenství, kulturní akce. Knihovny jsou dnes spíš kul-

„Dědeček“ Toníček v lounské knihovně: „A teď vám povím pohádku, jak se z počítačů blbne...“

Vsetínské náměstí na dosah ruky

turními nebo komunitními centry než jen skladišti zaprášených myšlenek. Ukázkovým příkladem změn je Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně. Dlouhá léta sídlila v nevyhovujících prostorách staré vily. Před více než rokem se přestěhovala do rekonstruovaných prostor v samém centru na Dolním náměstí a stala se novou dominantou města, na kterou jsou místní pyšní. „Oficiální návštěvy jdou nejdřív na radnici, a potom k nám,“ směje se ředitelka Gajdušková. Dům byl dřív sídlem okresního výboru KSČ, lidově nazývaným Kreml, později zde byly kanceláře. „Snažili jsme se argumentovat, že město dělá hodně pro hokej a obnovu infrastruktury, ale musí také investovat do něčeho duchovnějšiho a dlouhodobějšího, než jsou kruhové objezdy. Slyšeli na to.“

Po hokeji do knihovny

Vývoj dal paní Gajduškové za pravdu. Slavná éra vsetínského hokeje s šesti mistrovskými tituly je dnes historií, hokejové mužstvo se rozpadlo a šedá eminence klubu Roman Zubík sedí ve vězení za finanční podvody. Dnes si většina lidí asi vybaví Vsetín v souvislosti s jeho exstarostou Jiřím Čunkem.

Město přitom přišlo k nové knihovně velmi levně. Celkové náklady na úpravu prostor a dovybavení byly 16 milionů korun, z toho 13,5 milionů zaplatila Evropská unie. Při návštěvě knihovny vás hned napadne, že tak hezké budovy by bylo pro kanceláře škoda. Prosklená fasáda knihovny uzavírá celé náměstí, velká okna září jako maják za soumraku a lákají k návštěvě.

A když se s knihou nebo časopisem pohodlně usadíte v křesle čítárny nebo půjčovny, máte celé náměstí pod sebou a můžete pozorovat, co se tam děje, jako by knihovna byla jeho prodlouženou částí. Oba veřejné prostory odděluje pouze sklo, fasády okolních domů se zdají být na dosah.

Městské knihovny mají na regálech podobný knižní fond, liší se v detailech. Také internet a půjčování CD je víceméně standardem. Masarykova knihovna se vymyká nabídkou 180 časopisů. Obvyklé tituly doplňují úzkoprofilová periodika jako *Přítomnost* a *Mezinárodní politika*, nebo časopisy o umění *Fotograf* a *Art&Antiques*. Antonín Kovář je knihovníkem třicet let a ještě pamatuje starou stísněnou knihovnu, kterou pár návštěvníků navíc dokázalo zablokovat: „Teď máme víc místa. A také se změnila naše práce. Dřív si čtenář vzal čtyři detektivky a šel, dnes mu víc radíme a pomáháme. Kontakt se čtenářem je mnohem větší.“

V časech privatizace zmizel z Dolního náměstí zavedený mléčný bar a zelenina. Lidé ztratili důvod sem chodit a začalo se pomalu vyklidňovat. Nyní navštíví knihovnu 200 až 300 lidí denně a náměstí se znovu revitalizuje. „Snažíme se knihovnu posunout dál. Máme novou budovu, vyškolené lidi, cítíme povinnost to městu vrátit v dalších funkcích,“ popisuje novou strategii ředitelka Gajdušková. „Chceme být komunitní knihovnou, místem, kde se lidé setkávají.“

Nemělo by se nakonec v knihovnách hlavně číst? Není nabídka internetu a nových médií kontraproduktivní, protože odvádí

Knihovny tu ještě *pár desítek let* budou...

Také v kroměřížské knihovně se projevuje magická přitažlivost počítačů

děti od čtení? Helena Gajduškova si to nemyslí: „Nemá smysl se tomu bránit, jsou to jen další informační zdroje. Naší rolí je pomoci se v tom zorientovat. Děti se mohou naučit číst i na komiksu, který byl dřív považován za brakový žánr.“

Dvě kliknutí myši

Knihovna Kroměřížska sídlí v poklidné obytné čtvrti, několik stovek metrů od centra města. Prosluněným odpolednem se do její budovy, vzniklé přestavbou nevyužitého kina, trousí osamělí čtenáři. Oddělení pro děti zabírá celé jedno patro, děti pobíhají s knížkami mezi regály, občas si nechají poradit od knihovnic. Přesto nemá ředitelka Šárka Kašpárková důvod k spokojenosti. Počet dětských vypůjček se za první tři měsíce snížil ve srovnání s minulým rokem o jeden tisíc. „Není to zanedbatelné. Musíme analyzovat, co se stalo, jestli někde neděláme chybu.“

Vedou stejný boj o dětského čtenáře jako v jiných knihovnách. Organizují soutěže, čtení pro děti, jedno odpoledne v týd-

nu je dětské oddělení vyhrazené školám. „Jsme rádi, když děti čtou, a je jedno, jestli v tištěné nebo elektronické podobě. Dá to však hodně práce je sem dostat.“

Knihovnice Hana Fialová pracuje v dětském oddělení osm let a pozoruje změny chování dětí vlivem nových médií: „Mají MP3, MP4 a zvykli si, že vše je dostupné na dvojí kliknutí myši. Když se musí orientovat v textu nebo hledat informace víc do hloubky, tak je to problém.“

V Kroměříži získali v roce 2005 ocenění Knihovna roku. Ředitelka Kašpárková se o budoucnost knihoven nebojí: „S nástupem internetu se role knihoven zpochybňovala, budou tu ale minimálně dalších padesát nebo sto let.“

Vládní koncepce rozvoje knihoven do roku 2010 mluví o knihovnách jako o prostředku ústavního práva na informace a jednom z pilířů demokracie. „Spousta lidí se neumí pohybovat v oblasti elektronických médií a potřebuje někoho, kdo informaci najde a zprostředkuje,“ vysvětluje ředitelka Kašpárko-

vá. „Taky jsme si mysleli, že zájem o internet v knihovně bude na ústupu, a není to pravda. Nezaměstnaní a sociálně vyčleněné skupiny mají problém se k internetu dostat.“

Servery a skenery

Přesuňme se ze Zlínského kraje přes 300 kilometrů na severozápad k řece Ohři. Městská knihovna Louny si pronajímá přízemní prostory zanedbaného Domu kultury a výstavním budovám ve Vsetíně a Kroměříži zatím nemůže konkurovat. Ani japonské básně haiku na zdech a dětská výtvarná díla na nástěnkách nemohou napravit špatný pocit ze socialisticky hrnaté, neúctnlé stavby. Vstup do knihovny mezi regály plné knížek je tak trochu vysvobozením. V Lounech se blýská na lepší časy a v roce 2010 se knihovna přestěhuje do historické budovy bývalé radnice a soudu na Mírové náměstí. Teď město shání peníze na rekonstrukci. Přes omezené prostory se ve dvě odpoledne odehrávají v knihovně hned dvě akce pro děti. V malém sále tančí děti převlečené za motýly jako součást výtvarného projektu a vernisáže na toto téma, v dětském oddělení zase předčítá malým školákům dědeček Toníček, civilním povoláním geolog, jako každé úterý v měsíci. Tři čtvrtiny dětí si po čtení odnesou nějakou knížku domů.

„V bibliotékách se už téměř nemluví o knihách, ale o sítích, strukturované kabeláži, serverech, skenerech...“ Tato slova pro nesl v rozhovoru pro Respekt bývalý ředitel lounské knihovny Ivo Markvart. Odmítal mobil, psal na starém psacím stroji a internet považoval za šelmu z Apokalypsy, která nás přemírou informací pohltí a zničí. Pod hlavičkou knihovny vydával sborníky dětských textů, Můůůůůzeum dětských můů získalo ocenění Nejkrásnější česká kniha v dětské kategorii v roce 1997. Ivo Markvart tragicky zahynul v roce 2005, srazilo ho na kole auto. Všeobecně akceptovaný průnik internetu a nových médií vnímal jako něco, co podkopává tvořivost a z čeho děti „blbnou“.

Když dědeček Toníček a jeho malí čtenáři odejdou, zmocní se dvou PC na dětském oddělení školáci. Pohled do webového prohlížeče mluví za vše: libimseti.cz, kecal.cz, doupe.cz.

Ředitelka Dagmar Bahnerová vede lounskou knihovnu dva roky a v kanceláři mi ukazuje plány nového sídla, s popisným číslem jedna, jak zdůrazňuje. „Přestěhujeme se do historického domu na náměstí, proto bude knihovna intimnější a komornější než moderní novostavby.“

Před vítězstvím v konkurzu učila paní Bahnerová literaturu na gymnáziu v Plzni. Když hovoří o nových plánech, působí spíš jako energická manažerka marketingu. „Mám ráda akční věci, něco vymyslet a vytvořit. Ambici teoreticky zkoumat a filozofovat jako Ivo Markvart nemám. Shodneme se však v tom, že nestačí knihy půjčovat, musí se tady odehrávat ještě něco jiného. Knihovna musí mít přesah. Protože knihovna je tady i pro lidi, co nevezmou knihu do ruky.“ ■